

Co znamená tolerance?

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Oč méně tolerance zažíváme ve světě kolem sebe, o to více se o ní mluví. Je však vskutku zřejmé, co tento pojem, postoj či hodnota znamená? Již v překladu je skryto překvapení: „tolerare“ = „snášet“, „strpět“! Což poukazuje k jisté pasivitě: svět na nás nakládá břemena, která musíme „unést“; činí nátlak a my „trpíme“...

Nasloucháme-li tomuto jedinému poukazu, bude pro nás tolerance **pouhým smířením s existencí čehosi obtížného (obtěžujícího)** – a to ještě jen do určité míry (v rámci přesně stanovených „pravidel hry“). Jürgen Habermas vystihl, že „v tomto kontextu podržuje akt tolerance cosi z aktu milosti či ‚prokazování přízně‘. Jedna strana povoluje druhé jistou míru odchýlení od ‚normality‘ pod jedinou podmínkou: tolerovaná menšina nesmí překročit ‚práh tolerance‘.“ Ano, takto chápána není tolerance vskutku ničím méně, ale též ničím více, než schopností a ochotou snášet, co se nám nelíbí.

Právě proto, že toleranci bývá začasť rozuměno právě takto, poskytují dějiny nepřeberné množství příkladů, ukazujících, že k toleranci se obvykle dospívá až po dlouhé (a často i krvavé) **zkušenosti**, kdy ani jedna se zúčastněných stran nemůže dosáhnout úplného vítězství. Je to tedy jakýsi „minimální úspěch“, odklad „konečného vítězství“. A období takovéto „snášlivosti“ bývají proto krátká, plná napětí a hledání záminek k novým válkám.

Immanuel Kant spoléhal na to, že moderní, osvícený člověk je schopen založit postoj tolerance na něčem hlubším a pevnějším, než je zkušenost – na **rozumové úvaze**, opírající se o nadosobní, formální pravidlo. Teprve ve chvíli jeho nahlédnutí stává se člověk vskutku subjektem vlastního jednání, neboť přikročí k dobrovolnému sebeomezení – a tedy k respektování druhého jako sobě rovného – nikoli „se skřípěním zubů“ a pocitem, že komusi ustupuje, nýbrž po nahlédnutí, že přežití všech záležití na nastavení takových pravidel, jimiž se bude řídit každý. Ano, ostražitá distance zůstává, ale cílem je blaho všech.

Existuje však i další východisko pro postoj k druhému – a tím je **láska**. Nikoli prostý emoční vznět, nýbrž hluboce přijímající - a v tomto přijetí i jednající - postoj ke světu; onen typ zakotvenosti, o kterém Pavel v 1. listu Korintským hovoří jako o lásce trpělivé, laskavé, nezávidící, nevychloubající se, nejednající nečestně, nescítající křivd. Jacques Derrida užívá výrazu „nepodmíněná pohostinnost“, Emmanuel Lévinas „absolutní setkání“. Je to pozice, kdy přijímám druhého jako rovnocenného partnera, neboť v něm ctím nedotknutelnou křehkost, zranitelnost a závislost stvoření, a v jeho „takovosti“ si jej vážím a snažím se mu porozumět.

Absolutní přijetí druhého vskutku zahrnuje dimenzi „soucítění“ (ano, „trpíme spolu“), ale to nikterak neznámá, že nebudu v jeho skutcích a slovech rozlišovat dobré a zlé, že jej nebudu hodnotit, že s ním nepovedu kritický dialog. Maje však na paměti onu první, absolutní rovinu vztahu, budu i v napomínání, ba trestech vždy uměřený, neboť mým východiskem je **respekt k důstojnosti a blahu druhého**.

Skutečná tolerance zahrnuje tedy **pokoru**. Není výrazem postoje „vlastníka pravdy“, toho, kdo již „ví, jak to se světem je“, nýbrž toho, kdo naopak seznal, že hledání pravdy je složitý proces, že k pravdě vede tolik cest, kolik je lidí, a že náš směr putování nikterak nevyklučuje uznání, že jiní putují jinudy. Na rozdíl od omezené či vnucené tolerance, kdy naše odlišné sousedy pokládáme za pouhou nepřijemnost, kterou bychom se měli pokusit odstranit, a teprve když to nejde, aspoň je „nějak přetrpět“, na lásce budovaná tolerance nám říká, že bychom si jich měli umět **vážít!**